

Elxan Zal QARAXANLI

Mete-Oğuz baqatur

Öx atdım, qartal uçdu,
Yol üstü qurd uladı.
Tənqirinin yıldırmı
İçimə od qaladı.
Bəylər azdı yolunu,
Dərdlər parladı diş-diş.
Bizim möngü elimiz
Yokadı barir ermış.
Ay-günəş moni seçdi
Buyruğumda dayan hun.
Ulu göyün altında
Olmuşuq budun-qoşun.
Elim, yurdum, dövlötüm,
Çox çəkdi ağrı-acı.
And olsun Göy Təqriyü
Parçalarız Tabğacı.
Umay anam qut veror,
Leş bədonə can golor.
Somanan qurd qismoti,
Kahadan kağan golor.
Bir yanda durub tölös,
Bir yanda tərduşum var.
Savaşlar moni yormaz,
Cahanda çox işim var.
Yatıqların üstünü
Yürütüdk ilqarları.
Onüdü diz qoyuruq
Bir Tanrı, Uca Tanrı!

Elxan Bumin - birinci Türk

Tanrıtk tanrıda kağan oturmaş.
Yoxdan var eylədim bu saltonoti.
Əslini bilənlər böyük olurmaş,
Əslimo varmaqdan yılmadıq qöti.
Göylə Yer var olub xalq olunanda,
Bu iki arada insan qılındı.
Tanrı törə verdi kişi oğluna,
Törəli olana türk adı verdi.
Bu el Sönükdü türk-sir budunu,
Monim öx xalqımdır Doqquz Oğuz da.
Doğudan Batıya Obodi bir El
Əsrlər boyunca var olacaqdır.
Aldıq törəmizi biz tör başında,
Türk eli heç zaman törəsiz olmaz.
Göylər tökülməsə, bu Yer çökəmsə,
Tanrınnı verdiyi törə pozulmasa...
Törə türk xalqına uran olacaq,
Möngü kitabımız "Quran" olacaq.

Satuk Buğra

Məracə zamanı həzrəti peyğəmbər
Cəvrasında bir zat gördü cənabi-haqqın.

"Kağanlar Kitabından" seçmələr

Türk əsrinin başlanğıcında - 2000-ci ildə mən iki böyük türk dostuma, Nizami Cəfərova ("Xaqanlar kitabı") və Azər Turana ("Türk çölünün şeirləri") şeirlər sırası həsr elədim. Bunlar fərqli iki sıraydı. Zaman-zaman hər iki sıra kitablaşdı. Adam üçün mübarək adamlara tutanda Tanrı da ün göndərir. İndi yeni gələn uınlarda Azər Turanın rəhbər olduğu "Ədəbiyyat qəzeti"nə göndərirəm. Düşünürəm ki, Nizami Cəfərov şəxsiyyəti Tanrınnın Azərbaycan tür-künə verdiyi bir lütfdür və onun adına başladığım düşüncələr qəlbimizdə qalabə ruhümüzü həmişə var edər. Və qalib millət qalib sevgidə də, savaşda da zəfərli düşüncələri zikr etsə daha faydalı olar. Çox sevdiyim şair dostum Səlim Babullağlı deyir ki, sən bu tipli şeirlərə şərh yaz ki, oxucu anlasın. Rəzyam, qardaş, mənəm bu tipli şeirlərimi Türkiyədə geniş şərhlərlə nəşr edirlər, mənə, Azərbaycan nəşrləri də o şəkildə olmalıdır. Kitabda öylə də edəcəm, axı bu şeirlər aramızda əsrlər məsafəsi olan türk kağanları ilə söhbətlərimdir. "Ədəbiyyat qəzeti" isə mənəm türk düşüncəli insanlarla ünsiyyət vasitəsidir.

Ya Cəbrayıl dedi - Allahın rəsulu
Bu hansı peyğəmbərdir, söyləmişən?
Allahın müdafiəsi böylə dedi rusullaha:
O peyğəmbər deyil, Səltuq Buğra xandır,
Qaraxanlılardan.
Düz üç yüz otuz üç ildən sonra
O sonin dənini yatacaq türklər arasında.
Sən onun ruhuna dualar oxu,
O dərğahda qırx oronin mürşididir.

Timuçin oturmada

Ulu tanırm, Göy tanırm,
Mən Temürçin bahadır,
On yeddli il başabaş
Oturmada oturdum.
Orxundan ayrı düşdüm,
Keruleni gərmədim.
Çöldəki qurd sərçəsi
Qulağıma gəlmədi.
Üstümdən axdı sular,
İçimdə dərğün hünər,
Mən süktən zikrində
Cəngin dənini buldum.
Xan anam, Alan Qa,
Məno güc verdi dua.
And olsun doğan günö
And olsun ildırım.
Ananın yatağına
İşq şəklinə girib
Qurd kimi çıxan tanrı
Ağ keçə üzorinə
Bir gün qaldırar moni.
Və mən Çingiz olacam.
Uduzma bilməz ordum
Sən doniz sularında
Əllorini yuyacaq.
Mən Temürçin bahadır,
Anam türk, atam günəş,
Daim zühür edəcəm
Mənqol yuxularında.

Çingizin ölümü

Ulu xan obodi yumdu gözünü,
O ayrı dünyanın fəthinə getdi.
Toran ölkələrin dərvasında
Onu tanrısaflar gözölmodoydı.
Toplandı noyonlar, tümenbaşılar,
Hübilay, Uqədəy, başqa tokinlər,
Bircə Cucı yoxdu, sevimli oğlu,
Onlar toran cildə görüsoçaklər.
Qərar belə oldu - günəşimsal xan
Tanrınlər elinə tok gedo bilməz.

Yüz məzar qazılsın, yüz qol gümüsün
Mın kohar kəsilən xan şərofina.
O Göyün oğludur, göydəngələndir,
Göydəngələnlərə məzar yapılmaz.
Onun bədonində tanrı qutu var,
Məzari hər kəsə sirr qalmalıdır...
Nəşini gizlədilər, üstünü düzlədilər,
Ulu xan öz elinə, göyü getdi - dedilər.
Tanrıqut səcəsinə yasaq qoyubdur Yasa,
Türk eli qutsuz qalar, onu yadlar taparsa.

Bəybars

Və Bəybars söylədi təbəəsinə:
- "Mənəm sultan hökümüm belə istəyir.
Qoy türkü tənisin Misir torpağı,
Qoy örək çölünün sanını bilsin.
Müqəddəs qıraqın südüdür qımız,
Tanrı seçkindir qımız içənlər.
Törömiz böylədir, gələn qonağa
Bir cam qımız verir bizim qadınlar.
Harda türk var isə, orda qımız var,
Bunu cənabi haqq belə buyurub.
Mənəm hökümüm budur - Misir elində
Qoy qımız verilsin gələn qonağa.
Hor cümə günündə, xalq arasında
Carçılar qımızza torif desinlər.
Dinlə öhl-i-İslam, eşit ey Misir,
Harada türk varsa, orda qımız var".

Çağrı bəy - Anadolunun fəthi

Hey kayılar, bayandurlar,
Ulu səlcuq oğulları,
Mən Çağrı bəy çağırırım
Sizi müqəddəs savaşda.
Bizans gözəl bir qadındır
Paçasını aralayıb.
Duyğuları dada gotir,
Əronsonso onu götür.
Sizi cəmonlör gözəlyör,
Sizi şəhərlör gözəlyör.
Qartımsı çöl can istəyör,
Urum toza qan istəyör.
Tuğ titəyör oymaq-oymaq.
Gedono qımız var, qalına quymaq.
Gedok, gumbur-gumbur gedok,
Sinamızda tambur gedok.
Konyu çağırır bizi, Trabzon, Bursa çağırır...
Tanrı önərlorini uğur gözəlyör, uğur.

Kürşad

Biz qırx atlı idik...
Biz damarlarında Göy Qurdun qanı axan
Qırx atlı idik.
Üstümüzo Çin ordusu yeriyirdi,
Çin ordusu saraqatək hesabsızdı.
Biz qırx atlı,
Saya gəlməz tümenləri
yennək üçün vasaşdıq.
Həpimiz ölüdk,
Fəqət yenilmədik.
Göy Qurdun oğulları ölər, yenilməz.

Atıllanın ölümü

Zurnalar çaldırır Atılla xaqan,
Hor yanda toy qurub yenilməz ordu.
Dünyanı fəth edən şanlı tanrıqut,
Qeqsər bacısına əsir olubdur.
Tənqalın başına yığışib ordu,
Qemək qazan-qazan, qımız sel kimi.
Atlardan yüyürək hun türküləri,
Bozqır süktünə deşir ox kimi.
Hor yandan qonaqlar axışib gölir,
Türinglər, vandallar, sakson və qotlar.
Papa nunsiləri, rum patrisiləri,
Bizans oyanları və daha kimlər
Ağır sandıqlarda sovaq gotirir.
Kimi at gotirir, kimi alıltun,
Kimişi füzüz, kimişi yaqut,
Daş-qaşlar kimişi rahat olur qut.
Koniz gotirirlər, qul gotirirlər.
Xorac gotirirlər, pul gotirirlər.
Axı toy eyloyir Atılla xaqan,
Yemək qazan-qazan, qımız sel kimi.
Hor kos kef eyloyir, hor kos şadlanır,
Şərabdan keflonon rum keşiləri,
Türklər süyölöyür hun ləhcəsində.
Yalnız Ata qamın sifəti gülmür,
O bilir, bu xanın sən gecəsindir.
İndi hun eşqinə qımız içənlər
Sabah hun qannə susayacaqlar.

İstanbulun fəthi

Fateh dedi: oşğorlorim, biz qazandıq,
Gözəl Bizans altımızda uzandı.
Siz fəthəsiniz! Yolunuzdan sapmayın,
Yağma yapmayın.
Xeyri-şəri ayırın, ac olanı doyurun.
Konstantinin şəhəri indi mənəmkim oldü.
Bu yenilimə adamlar bizim toboozmizdir.
Yasa var: Xan gözümdə comi toboo bərdir.
Mənəm fəthini Bizansa haqq sözümi gotirdi.

- Yox olmağa başladı (qəd. türkb.)